08/11/2023

Το Ολοκαύτωμα της Μονής Αρκαδίου

/ Ιστορία - Εθνικά Θέματα

Το Ολοκαύτωμα της Μονής Αρκαδίου είναι το σημαντικότερο επεισόδιο της Κρητικής Επανάστασης του 1866-1869. Αποτελεί μία από τις κορυφαίες πράξεις του πολυετούς αγώνα των Κρητικών για ελευθερία και ένωση με τη μητέρα Ελλάδα, σύμβολο ηρωισμού και αυτοθυσίας, που θα φωτίζει πάντα την Κρητική και Ελληνική ιστορία.

Της Εμμανουέλας Λεμπιδάκη*

Η μεγάλη Κρητική Επανάσταση και ο ρόλος του Αρκαδίου

Η επανάσταση του 1866 ήταν η μεγαλύτερη και σφοδρότερη από μια σειρά επαναστατικών κινήσεων που ξεσπούσαν καθ’ όλη τη διάρκεια των χρόνων της

Οθωμανικής παρουσίας στο νησί. Η αυταρχική διοίκηση του Ισμαήλ πασά, η ανάμειξή του στο μοναστηριακό ζήτημα και η επιβολή σκληρών φόρων, παρά τις προβλέψεις του Χάττ-ι-Χουμαγιούν (1856), το οποίο εγγυόταν κοινωνική και θρησκευτική ισότητα όλων των υπηκόων της αυτοκρατορίας, στάθηκαν η αφορμή για το μεγάλο ξεσηκωμό. Τότε ήταν που τέθηκε ευθέως το αίτημα για απελευθέρωση του νησιού και ένωση με το ανεξάρτητο ελληνικό κράτος.

Ήταν 21 Αυγούστου 1866 όταν οι Κρητικοί ύψωσαν το λάβαρο της Επανάστασης, με το σύνθημα «Ένωσις ή Θάνατος» και αρχηγούς τον Ιωάννη Ζυμβρακάκη στα Χανιά, τον Πάνο Κορωναίο στο Ρέθυμνο και τον Μιχαήλ Κόρακα στο Ηράκλειο. Ο Σουλτάνος αναθέτει το έργο της καταστολής της επανάστασης στον Μουσταφά Ναϊλή Πασά, ο οποίος αρχικά προσπαθεί με φιλικές συστάσεις και υποσχέσεις να διαλύσει την επανάσταση και να επαναφέρει την τάξη. Οι Κρητικοί όμως εμμένουν στην απόφασή τους και έτσι εκείνος, συγκεντρώνοντας μεγάλη στρατιωτική δύναμη, αρχίζει την εκστρατεία του από την περιοχή των Χανίων. Δύο μήνες σαρώνει τα πάντα, σφάζει, λεηλατεί, αιχμαλωτίζει και κατακαίει χωριά, αναγκάζοντας πολλούς να δηλώσουν υποταγή στον πασά. Όλοι φοβόντουσαν πως κανείς πια δε θα τολμήσει να του αντιταχθεί και ότι η επανάσταση δεν θα καταφέρει να κρατήσει για πολύ ακόμη.

Όλα αυτά μέχρι το Νοέμβριο του 1866 που ο Μουσταφά πασάς κατευθύνεται προς το Ρέθυμνο και τη Μονή Αρκαδίου, στην οποία είχε εγκατασταθεί η Επαναστατική Επιτροπή της περιοχής αλλά και πολλοί άμαχοι για να προστατευθούν.

Η πολιορκία

Αφού οι επαναστάτες απέρριψαν κάθε πρόταση του εχθρού για υποταγή και παράδοση, το πρωί της 8ης Νοεμβρίου, οι δυνάμεις του Μουσταφά, που σύμφωνα με τις εκτιμήσεις έφταναν από 15.000 έως 23.000 άνδρες, εξοπλισμένοι με ισχυρό πυροβολικό, περικυκλώνουν και πολιορκούν το μοναστήρι, έχοντας παράλληλα φροντίσει να αποκόψουν κάθε πρόσβαση σε αυτό. Απέναντί τους 964 ψυχές, από τις οποίες πάνω από 600 ήταν γυναικόπαιδα και ηλικιωμένοι και μόνο οι 260 από τους άνδρες ήταν οπλισμένοι, ανάμεσα τους και 40 μοναχοί. Επικεφαλής ήταν ο γενναίος ηγούμενος Γαβριήλ Μαρινάκης και ο φρούραρχος Ιωάννης Δημακόπουλος, εθελοντής από την Πελοπόννησο. Οι πολιορκημένοι αντιστέκονται σθεναρά, αν και ήταν μια μάχη με προδιαγεγραμμένο τέλος.

Η πολιορκία κράτησε μέχρι την επόμενη μέρα. Ο Μουσταφά πασάς μετέφερε από το Ρέθυμνο βαρύ πεδινό πυροβολικό και το απόγευμα της 9ης Νοεμβρίου γκρεμίζει τη δυτική πύλη και εισβάλλει στο μοναστήρι. Οι Κρητικοί είχαν ξεμείνει από πυρομαχικά και έτσι η μάχη συνεχίζεται σώμα με σώμα. Επικρατούν σκηνές

αλλοφροσύνης, ο ηρωικός ηγούμενος Γαβριήλ σκοτώνεται, μαχόμενος στις επάλξεις, και όσα γυναικόπαιδα γλιτώνουν τη σφαγή τρέχουν να κρυφτούν στην πυριτιδαποθήκη. Εκεί οι έγκλειστοι, αφού μεταλαμβάνουν και προκειμένου να μην πέσουν στα χέρια του εχθρού, αποφασίζουν να ανατιναχτούν.

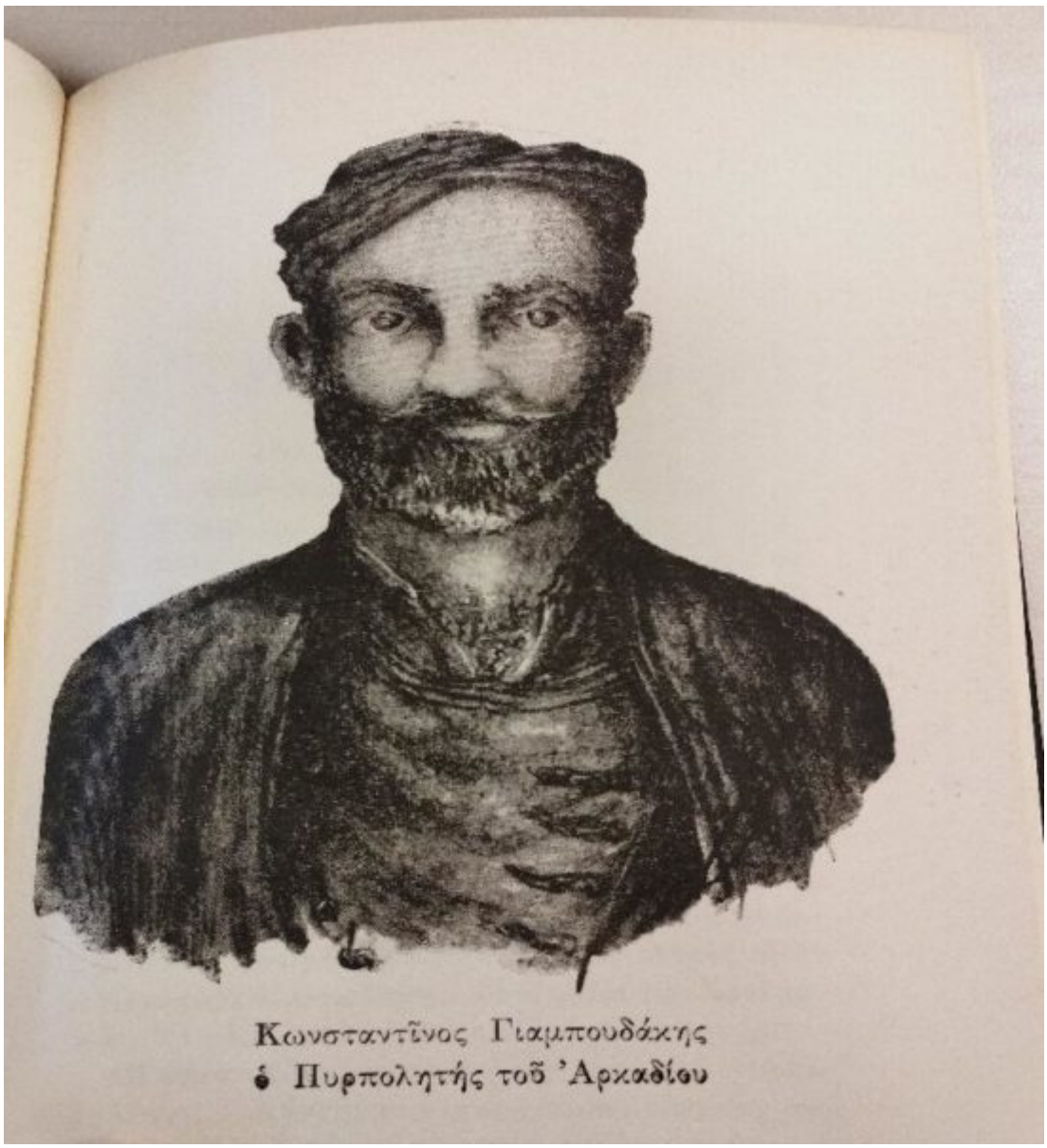
Κωνσταντῖνος Γιαμπουδάκης
ὁ Πυρπολητής τοῦ 'Αρκαδίου

Πυρπολητής ο Κωνσταντίνος Γιαμπουδάκης, ένας θαρραλέος επαναστάτης από το Άδελε Ρεθύμνου. Η έκρηξη προκάλεσε εκτός από το θάνατο χριστιανών και εκατοντάδων στρατιωτών του εχθρού. Οι Τούρκοι μόλις συνήλθαν από την έκπληξη και συνειδητοποίησαν το μέγεθος της καταστροφής που υπέστησαν, εξαγριωμένοι ορμούν και σφάζουν όποιον ζωντανό βρίσκουν μπροστά τους, λεηλατούν τα ιερά κειμήλια, καίνε το ναό, ενώ αποκεφαλίζουν σχεδόν όλους τους φονευθέντες επιδεικνύοντάς τους ως τρόπαιο.

Απολογισμός

Το Αρκάδι είχε πλέον πέσει και μαζί του οι περισσότεροι υπερασπιστές του. Ελάχιστοι ήταν εκείνοι που διασώθηκαν, μόλις 3 ή 4 κατάφεραν να διαφύγουν και 114 αιχμαλωτίσθηκαν κα βασανίστηκαν άγρια. Από την άλλη και οι απώλειες των Τούρκων δεν ήταν λίγες, σχεδόν 1.500 (κατ' άλλες πηγές 3.000) υπολογίζονται οι νεκροί και οι τραυματίες τους, μέσα από αυτήν την άνιση αναμέτρηση.

Το ολοκαύτωμα του Αρκαδίου έδωσε νέα πνοή στον αγώνα που έσβηνε και συγκίνησε ιδιαίτερα τη διεθνή κοινή γνώμη. Μεγάλες προσωπικότητες της Ευρώπης πήραν θέση υπέρ της Κρητικής Επανάστασης, πολλοί φιλέλληνες έσπευσαν να την ενισχύσουν με τη συγκρότηση επιτροπών και τη δημιουργία εράνων ενώ έμπρακτη ήταν και η βοήθεια από την Ελλάδα. Η επανάσταση συνεχίστηκε για περισσότερο από δύο χρόνια ακόμη, με μεγάλη αποφασιστικότητα και ψυχική ανάταση.

Ωστόσο, ο αγώνας και η θυσία των Κρητικών στο Αρκάδι δεν έφερε την πολυπόθητη ελευθερία και ένωση με την Ελλάδα. Γι' αυτήν χρειάστηκε να ξεσηκωθούν ξανά και να παλέψουν για τελευταία φορά πια το 1897. Το Αρκάδι έθεσε τις βάσεις και υπήρξε το σταθερό σημείο αναφοράς για όλες τις μετέπειτα επαναστατικές κινήσεις, οι οποίες έφεραν τη δικαίωση το Δεκέμβριο του 1913, τότε που η Κρήτη ενσωματώθηκε και επίσημα στο ελληνικό κράτος.

Βιβλιογραφία

Θεοχάρης Εμμ. Σαριδάκης (Παύλου Κεδραίου) (1966). Αρκάδι: Θάνατος – Αθανασία. Ρέθυμνο, Ιδιωτική Έκδοση.

Ιωάννης Κονδυλάκης (1904). Η Ολοκαύτωσις του Αρκαδίου. Αθήνα, Οίκος Γεωργίου Φέξη.

Θεοχάρης Ε. Δετοράκης (1990). Ιστορία της Κρήτης. Ηράκλειο, Ιδιωτική Έκδοση.

Αργυρόπουλος Π. Αριστ. (1933). Το ολοκαύτωμα της Μονής του Αρκαδίου προς εθνικήν κατήχησιν. Εκ της κρητικής εποποιΐας. Αθήνα, Γ. Κασίμης και Σία.

***Η κ. Εμμανουέλα Λεμπιδάκη είναι Φιλόλογος.**

Πηγή: cretalive.gr

Κεντρική φωτογραφία αρχείου: Ιερά Μητρόπολη Ρεθύμνης και Αυλοποτάμου